

Stach, co się Picassowi nie kłaniał

Mieszkający od 1939 r. na stałe w USA Szukalski (1893-1987) przyjaźnił się z rysownikiem komiksów George'em DiCaprio, ojcem Leonarda – dla chłopaka był przyszywanym dziadkiem. Dziś George DiCaprio mówi, że czuje się oszukany, bo „Stach” zataił przed nim część swoich przedwojennych teorii, odezw i ulotek zanurzonych w antysemityzmie i antyklerykalizmie, z których wycofał się pod koniec życia. Ale to osoba Szukalskiego była inspiracją dla Leonarda, gdy grał zbuntowanego rysownika Jacka Dawsona w kinowym hicie „Titanic” (1997). Rodzina DiCaprio dysponuje wieloma powojennymi pracami „Stacha”, głównie związanymi z jego pseudonaukowymi wizjami historii prasłowiańszczyzny i Lechitów (domniemanych starożytnych przodków Polaków). Część z nich pokazano w filmie, w scenach z pracowni artysty, który kreśli swe teorie z szaleństwem w oczach, ekspresyjnie gestykułując. Wspomina też dzieciństwo spędzone w kraju – mieszkał tu z przerwami w latach 1893-1914, najpierw w Warcie pod Sieradzem, następnie we wsi Gidle pod Radomskiem, skąd emigrował z rodziną do USA (tam zaczął rzeźbić i uczęszczać do Art Institute of Chicago), by w 1909 r. wrócić na studia w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Ponownie wyjechał w przededniu I wojny światowej, w Chicago związał się z lokalną cyganerią. Dzięki małżeństwu z córką zamożnego lekarza wiódł dostatnie życie i podróżował po Europie. W 1923 r. przyjechał na wystawę swoich prac zorganizowaną przez warszawską Zachętę. Wziął udział w konkursie na pomnik Adama Mickiewicza dla Wilna. Wygrał, ale projekt nagiego wieszacza leżącego na schodkowej piramidzie i karmiącego orła krwią broczącą ze swego serca budził oburzenie. Po protestach propozycji nie zrealizowano. Podobnie było z Pawilonem Polskim na Międzynarodową Wystawę Sztuki Dekoracyjnej w Paryżu w 1925 r., choć rzeźby i projekty architektoniczne „Stacha z Warty” (tak się podpisywał) uhonorowano najwyższymi nagrodami.

Cały tekst Moniki Nowakowskiej można przeczytać w czerwcowym „Kalejdoskopie” s. 72